

Кузнецов О.В.,

кандидат економічних наук,
старший науковий співробітник відділу
глобальних систем сучасної цивілізації
Інституту світової економіки
і міжнародних відносин НАН України

УЧАСТЬ ВЕЛИКОБРИТАНІЇ В ПЕРЕРОЗПОДІЛІ СВІТОВИХ ФІНАНСОВИХ ПОТОКІВ

Розглянуто деякі аспекти зовнішньоекономічної політики Великобританії щодо іноземного інвестування. Проведено аналіз географічної та галузевої структур британського експорту та імпорту прямих іноземних інвестицій, у тому числі у сфері транскордонних злиттів і поглинань.

Some aspects of the foreign economic policy of the United Kingdom in the sphere of foreign investment are examined. The geographical study and industrial structure of British import and export of foreign direct investments, including cross-border mergers and acquisitions, are analyzed.

Ключові слова: зовнішньоекономічна політика Великобританії, іноземне інвестування, географічна й галузева структура, експорт, імпорт, транскордонні злиття й поглинання.

Великобританія є більш інтегрованою у світове виробництво, ніж усі інші європейські країни і Японія. У 2007 році за розміром міжнародних активів, у тому числі прямих іноземних інвестицій (ПІІ), вона поступалася лише США і у 1,6–2,4 рази випереджала решту провідних індустриальних країн світу; британські зарубіжні активи у 5,2 рази перевищували розмір її ВВП, тоді як у найбільших європейських державах цей показник був вищим за ВВП тільки в 2,1–3,3 рази, а в Японії становив лише 1,08 % ВВП¹. З огляду на таку надзвичайну роль британських транснаціональних компаній у міжнародному поділі праці, вивчення структури та географії британського іноземного інвестування є важливим напрямом дослідження розвитку сучасних міжнародних економічних відносин.

Тема транснаціоналізації світового господарства є актуальною і досліджується у працях багатьох вітчизняних авторів, зокрема Б.В. Губського, В.Є. Новицького, О.І. Рогача, В.В. Рокоча, Ю.М. Пахомова, О.В. Плотнікова, А.С. Філіпенка та інших. Досі в Україні проблематика інтеграції Великобританії у світове господарство розглядалася не окремо, а здебільшого у контексті участі цієї країни у Європейському Союзі. Дана стаття акцентує увагу на особливостях розвитку саме британської економічної моделі та впливу цієї країни на глобальні економічні процеси і є продовженням дослідження даної тематики, яке було започатковано в попередніх публікаціях автора². У зазначеному контексті ця проблема вивчається також у працях російських науковців, зокрема Є.С. Хесіна, В.К. Ламакіна, М.І. Кривогуза.

¹ International Financial Statistics / IMF: Washington, September 2008. — P. 472, 476, 498, 500, 630, 632, 1178, 1182, 1190.

² Див., зокрема: Кузнецов О. Монетарна політика Великобританії: досвід подолання інфляції // Вісник НБУ. — 2008. — № 10. — С. 40–43; Кузнецов О. Інноваційна політика Великобританії:

Метою статті є розгляд деяких аспектів становлення зовнішньоекономічної політики Великобританії у сфері закордонного інвестування, а також розкриття особливостей залучення іноземних інвестицій в економіку Сполученого Королівства на сучасному етапі.

У період існування Британської імперії закордонні інвестиції англійських монополій значно перевищували капіталовкладення інших європейських конкістаторів. У 1914 році загальний розмір британських закордонних інвестицій становив 3,8 млрд фунтів стерлінгів, або від 2/5 до 1/2 загального розміру світових іноземних активів. Жодна інша велика економіка світу ніколи в історії не утримувала свої фінансові активи за кордоном у такій великій пропорції. Британські закордонні капіталовкладення більше ніж у два рази перевищували розмір іноземних інвестицій Франції і більш як утричі Німеччини. Причому 45 % британських закордонних інвестицій було сконцентровано у Сполучених Штатах Америки та інших білих колоніях, 20 % — у Латинській Америці, 16 % — в Азії, 13 % — в Африці і лише близько 6 % припадало на країни Західної Європи³. Напередодні Другої світової війни закордонні інвестиції Великобританії майже вдвічі перевищували інвестиції США. Проте після її закінчення Британія втратила позицію світового лідера.

У повоєнні часи британський уряд активно підтримував політику високого курсу фунта стерлінгів з метою створення своїм монополіям найбільш сприятливих умов для іноземного інвестування. Утім, не витримавши конкурентного тиску в зовнішній торгівлі з боку США, 19 вересня 1949 року Великобританія була змушена девальвувати валютний курс фунта стерлінгів на 30 % — з 4,03 до 2,80 дол. США. Удруге курс фунта було девальвовано у листопаді 1967 року. У червні 1972 року країна перейшла до плаваючого курсу, в результаті чого відбулося подальше знецінення британської валюти. Наприкінці 1979 року британський консервативний уряд повністю скасував валютний контроль руху капіталів з метою полегшити його вивезення за кордон і заявив про наміри підтримувати курс на достатньо високому рівні, мотивуючи це рішенням необхідністю боротьби з інфляцією. Таким чином, і після розпаду колоніальної системи експорт капіталу залишився домінуючою формою світогосподарських зв'язків Англії⁴.

До кінця 1950-х років пріоритетне місце у зовнішньоекономічній стратегії Великобританії займали США, але з початку 1960-х на перший план виходять країни Західної Європи. Частка ЄЕС (ЄС) у загальному обсязі британського експорту

проблеми та перспективи // Актуальні проблеми міжнародних відносин: Зб. наук. праць. — 2008. — Вип. 77. — Ч. I. — С. 135—141; Кузнецов О. Фінансово-кредитна підтримка підприємництва у Великій Британії // Банківська справа. — 2009. — № 2. — С. 71—81.

³ Ferguson N. Empire. How Britain Made the Modern World. — London: Penguin Books, 2003. — P. 244.

⁴ Великобритания / Ин-т мировой экономики и международных отношений АН СССР; Отв. ред. С.П. Мадзоевский и Е.С. Хесин. — М.: Мысль, 1981. — С. 173—176.

збільшується з 13 % у 1955 році⁵ до 56 % у 2006-му⁶; частка британських фінансових активів в Європі зростає з 13,4 % у 1962-му⁷ до 40 % у 2002 році⁸.

Переорієнтація британських закордонних інвестицій з країн, що розвиваються, на Західну Європу була викликана розпадом британської колоніальної імперії, а також структурною трансформацією економік промислово розвинутих країн. Високий споживчий попит на ринках Західної Європи зумовив надзвичайну привабливість останніх для інвестицій британських ТНК. Крім того, розгортання національно-визвольних революцій у країнах, що розвиваються, призвело до погіршення їх інвестиційного клімату і значних збитків англійських ТНК у результаті націоналізації їх власності у цих країнах. Британські інвестиції у країни, що розвиваються, також скорочувалися за рахунок випереджального розвитку національних галузей, зорієнтованих на виробництво продукції для імпортозаміщення первинної сировини.

За даними Бюро національної статистики Великобританії, на кінець 2006 року понад половину (53 %) британських закордонних активів було сконцентровано в Європі, безпосередньо до ЄС-27 надійшло 44 % від їх загального світового обсягу. Найбільшим реципієнтом є Франція, на яку припадає 19,2 % від сумарного розміру британських інвестицій в Євросоюзі. Майже третину британських фінансових активів вкладено в економіки країн Американських континентів, з яких лівова частина припадає на США; частка Азії становить 9,7 %, Австралії та Океанії — 1,6 %, Африки — 0,8 %. У межах цих регіонів інвестиції мають тенденцію концентруватися у семи “центрах”, до яких вкладено близько половини від загального обсягу британських іноземних активів (табл. 1).

Характерно, що відношення експорту британських прямих інвестицій до внутрішніх вкладень в основний капітал є суттєво вищим, ніж в інших країнах. Саме завдяки цьому Великобританія випереджає провідні країни Заходу за таким показником, як індекс транснаціональності⁹. Для неї значення цього індексу складає 72,8 пункту проти 52,1 для Японії, 57,8 для США та 63,8 для Франції¹⁰.

⁵ Великобритания / Ин-т мировой экономики и международных отношений АН СССР; Отв. ред. С.П. Мадзоевский и Е.С. Хесин. — М.: Мысль, 1981. — С. 185.

⁶ United Kingdom Balance of Payments: The Pink Book 2008 Edition / The Office for National Statistics. — London, 2008. — P. 140.

⁷ Великобритания / Ин-т мировой экономики и международных отношений АН СССР; Отв. ред. С.П. Мадзоевский и Е.С. Хесин. — М.: Мысль, 1981. — С. 179.

⁸ Humphries S. Geographical breakdown of the UK International Investment Position / Office for National Statistics // Economic Trends. — 607. — June 2004. — P. 91.

⁹ Індекс транснаціональності було запроваджено у 1995 році Конференцією ООН з торгівлі та розвитку. Він розраховується як середнє значення чотирьох показників: відношення прямих зарубіжних капіталовкладень до внутрішніх інвестицій в основний капітал, прямих зарубіжних капіталовкладень до ВВП, доданої вартості, створеної філіями іноземних компаній у даній країні, до її ВВП, чисельності працівників цих філій до загальної кількості зайнятих.

¹⁰ World Investment Report 2008. Transnational Corporations and the Infrastructure Challenge / United Nations Conference on Trade and Development. — New York, Geneva, 2008. — P. 29.

Таблиця 1. Регіональні центри британських іноземних інвестицій (прямих, портфельних та інших) станом на 2006 рік

Регіон	Усього британських інвестицій у регіоні, млрд фунтів стерлінгів	Центр інвестицій у регіоні	Розмір інвестицій у центрі, млрд фунтів стерлінгів	Частка центру від загального обсягу інвестицій у регіоні, %
Африка	43,2	Південна Африка	23,0	53,2
Азія	507,1	Японія	235,5	46,4
Австралія та Океанія	82,3	Австралія	76,4	92,8
ЄС-27	2277,5	Франція	439,2	19,2
Європейська Асоціація Вільної Торгівлі	210,3	Швейцарія	148,1	70,4
Інша Європа	271,3	Росія	34,4	12,6
Америка	1731,3	США	1299,8	75,0
Міжнародні організації	26,3	—	—	—
Інші активи	55,6	—	—	—
Усього	5204,9	—	2256,4	43,3

Джерело: розраховано та складено автором за даними: United Kingdom Balance of Payments: The Pink Book 2008 Edition / The Office for National Statistics. — London, 2008. — P. 173—174.

Транснаціональні корпорації Великобританії відіграють помітну роль у процесах інтернаціоналізації виробництва і капіталу та глобалізації. На кінець березня 2008 року в списку газети “Financial Times” 500 найбільших компаній світу за ринковою капіталізацією акцій налічувалося 35 британських компаній. За кількістю представлених у ньому компаній Британія поступалася тільки США і Японії та випереджала всі інші європейські країни (зокрема, Францію — 31, Німеччину — 22, Швейцарію — 12). За ринковою капіталізацією — 2,2 трлн дол. — найбільші британські ТНК були попереду японських і займали провідне місце в Європі¹¹. У результаті світової фінансової кризи капіталізація акцій британських компаній станом на березень 2009 року знизилася на 48 %. Британія поступилася Китаю за рівнем капіталізації своїх ТНК, але утримала третю позицію в списку за їх загальною кількістю (табл. 2)¹².

Британські міжнародні позиції є традиційно вагомими у сфері банківських послуг. Утім, у галузевому розрізі значну частину англійського капіталу за кордоном розміщено також в обробній промисловості, передусім харчовій, тютюновій, хімічній. Високою є частка нафтодобувної (нафтопереробної) та гірничодобувної промисловості, останнім часом зростає роль фармацевтичних і телекомунікаційних фірм, великого значення набувають торгівля і громадське харчування¹³.

У 2008 році серед найбільших британських, англо-голландських та англо-австралійських компаній налічувалося шість банків і дві компанії зі страхування життя.

¹¹ Dullforce A.—B. FT Global 500 2008 // Financial Times. — June 24, 2008.

¹² Dullforce A.—B. FT Global 500 2009 // Financial Times. — May 29, 2009.

¹³ Великобританія: епоха реформ / Под ред. А.А. Громько. — М.: Весь Мир, 2007. — С. 320.

Таблиця 2. Кількість найбільших ТНК світу за країною походження

Реґіон	Березень 2008 року		Березень 2009 року	
	Кількість компаній	Капіталізація, млрд дол. США	Кількість компаній	Капіталізація, млрд дол. США
США	169	9617	181	6154
Великобританія	35	2236	32	1160
Китай	25	1962	27	1367
Франція	31	1753	23	796
Японія	39	1601	49	1110
Німеччина	22	1201	20	617

Джерело: складено автором за даними списку “Global 500” газети “Financial Times”.

Три компанії діяло у нафто- і п’ять у гірничодобувній промисловості, чотири — у харчовій промисловості, виробництві напоїв та алкоголю, дві — у тютюновій промисловості, дві — у фармацевтиці та біотехнологіях, одна — в аерокосмічній та оборонній індустрії, одна — в електроенергетиці, дві — у сфері комунальних послуг, дві — у послугах зв’язку, по одній — у виробництві товарів для дому, роздрібній торгівлі та ЗМІ.

У світовому нафтогазовому секторі четверте та шосте місця посідають англо-голландська компанія “Royal Dutch Shell” та “BP”; серед найбільших фірм галузі також британська “BG Group”. Серед гірничодобувних компаній на першому, третьому, п’ятому, шостому і одинадцятому місцях у світі знаходяться англо-австралійські компанії “BHP Billiton”, “Rio Tinto”, британські “Anglo American”, “Xstrata”, “Eurasian Natural Resources”; компанія “Scottish and Southern Energy” представляє британський ринок електроенергетики.

Друге місце у світі, після швейцарської “Nestle”, посідає англо-голландська ТНК з виробництва та обробки продуктів харчування “Unilever”; серед найбільших компаній харчової промисловості є і британська “Cadbury Schweppes”. Сильні позиції у світовому виробництві напоїв, у тому числі алкогольних, належать британським компаніям “Diageo” та “SABMiller”. Друге місце у світі, після американської “Philip Morris International”, — за британською тютюновою корпорацією “British American Tobacco”, п’яте — за британською компанією “Imperial Tobacco”. “Tesco” — найбільша у світі компанія з торгівлі продуктами та ліками. В індустрії відпочинку друге місце належить англо-американській компанії “Carnival”; компанія “British Sky Broadcasting” входить до переліку провідних ЗМІ світу.

Британські ТНК представлені також у списку найпотужніших виробників інноваційної продукції. У фармацевтиці та біотехнологіях компанії “GlaxoSmithKline” та “AstraZeneca” належать до провідних корпорацій цієї галузі у світі. У сфері послуг мобільного зв’язку на другому місці у світі — компанія “Vodafone Group”. Серед найбільших компаній цієї галузі також британська фірма “BT Group”. За обсягом капіталізації британська аерокосмічна і оборонна компанія “BAE Systemes” посідає четверте місце у світі.

Великобританія зберігає міцні позиції у світовій банківській системі. У рейтингу 2008 року газети “Financial Times” банк “HSBC” займає друге місце після “Indl & Coml Bank of China”. До найбільших банків світу належать також “Royal Bank of Scotland”, “Barclays”, “Lloyds TSB”, “Standard Chartered”, “HBOS”, серед провідних компаній зі страхування життя — британські “Prudential” та “Aviva”.

У період 2004—2007 років у результаті поживлення світового економічного розвитку активізувалися процеси транскордонних злиттів та поглинань, які значною мірою зумовили динаміку потоків ПІІ. У 2007 році розмір угод транскордонних злиттів і поглинань становив 1637 млрд дол., що на 21 % перевищило рекорд 2000 року¹⁴. Найпривабливішими сферами для іноземного інвестування були фінанси (51,4 %), хімічна та добувна промисловість.

Найбільшим у банківській історії стало поглинання у 2007 році британським банком “Royal Bank of Scotland” голландського банку “ABN-AMRO” за 98,2 млрд дол. У цілому в 2007 році британські компанії взяли участь у 1205 угодах злиттів і поглинань на суму 296 млрд дол., або відповідно 11,8 % і 18,0 % від їх загального світового обсягу¹⁵.

Найбільш агресивною на ринку злиттів та поглинань є британська телекомунікаційна компанія “Vodafone”, яка має найвищий індекс транснаціональності серед найбільших ТНК світу¹⁶. У 1999 році вона поглинула американську компанію “AirTouch Communications” за 62 млрд дол., а у 2000 році — придбала телекомунікаційний підрозділ німецької фірми “Mannesmann” за 202,7 млрд дол.¹⁷.

Великобританія є також другим у світі імпортером капіталу після США. У 1970-х роках зростання обсягів ПІІ в економіку країни відбувалося в основному за рахунок інвестицій іноземних ТНК у розробку нафтових та газових родовищ у Північному морі. Характерно, що у 1977 році вкладення іноземних нафтових ТНК в Англії у 1,4 раза перевищували закордонні інвестиції англійських нафтових ТНК¹⁸.

Для світового розвитку в останні 30 років була характерна значна трансформація у структурі світового виробництва. Якщо у 1980 році близько 10 % світового експорту припадало на країни, що розвиваються, то сьогодні ця цифра становить 33 %, а через 20 років — сягне 50 %¹⁹. За експертними оцінками, у період до 2015 року близько 4,5 млн робочих місць перемістяться із США та Європи до інших регіонів світу, переважно у Китай та Індію. Йдеться про зайнятість у сфері

¹⁴ World Investment Report 2008. Transnational Corporations and the Infrastructure Challenge / United Nations Conference on Trade and Development. — New York, Geneva, 2008. — P. 4.

¹⁵ Там само. — С. 272, 275.

¹⁶ Там само. — С. 220.

¹⁷ Там само. — С. 238.

¹⁸ Великобританія / Ин-т мировой экономики и международных отношений АН СССР; Отв. ред. С.П. Мадзоевский и Е.С. Хесин. — М.: Мысль, 1981. — С. 181.

¹⁹ World Economic Outlook. Spillovers and Cycles in the Global Economy / International Monetary Fund. — Washington, 2007. — P. 209.

субпідрядного виробництва (аутсорсинг) у банківській та фінансовій сферах, у страхуванні, логістиці, телекомунікаціях та роздрібній торгівлі.

З огляду на зазначені тенденції, залучення іноземного капіталу в національну економіку Великобританії набуває стратегічного значення. Сьогодні найбільшими її інвесторами виступають компанії з США, Нідерландів, Франції та Німеччини, частка яких у загальному обсязі ПІІ становить 69 %²⁰. На частку Великобританії припадає понад 40 % американських та японських інвестицій в ЄС. США — найбільший іноземний інвестор у Сполучене Королівство. На кінець 2006 року частка США у загальному обсязі залучених у країну ПІІ сягла 31 %, або 177,8 млрд фунтів стерлінгів²¹.

У період 2004—2008 років кількість щорічних проектів з прямими іноземними інвестиціями у Великобританію збільшилася з 1066 до 1744. У 2008 році близько половини проектів припадало на сфери програмного забезпечення, інжиніринга, інформаційних, комунікаційних та ділових послуг (табл. 3). Проте за чистими обсягами інвестованих коштів у Сполучене Королівство у 2007 році основними сферами інвестування були: фінансові послуги (44,6 %), роздрібна та оптова торгівля (20,2 %), електроенергетика і комунальні послуги (13,4 %), харчові продукти (9,2 %), транспорт і комунікації (5,9 %), ділові послуги та сфера нерухомості (2,4 %)²².

Таблиця 3. Розподіл ПІІ у Великобританію за кількістю проектів у 2004 і 2008 роках

2004		2008	
Сектор інвестування	Частка у загальній кількості проектів, %	Сектор інвестування	Частка у загальній кількості проектів, %
Інформаційні технології, електронна комерція	11,2	Програмне забезпечення	17,5
Програмне забезпечення	11,1	Інжиніринг	12,1
Фармацевтика та біотехнології	7,7	Ділові послуги	10,7
Електроніка	6,4	Інформаційні та комунікаційні послуги	8,7
Сфера управління	5,2	Науки з вивчення життя	8,0
Фінансові послуги	5,0	Фінансові послуги	7,4
Автомобільна промисловість	5,0	Мас-медіа	5,1
		Екологічні технології	3,2
Інше	48,1	Інше	27,1

Джерело: розраховано і складено автором за даними: UK Inward Investment 2004/2005. Report by UK Trade & Investment / UK Trade & Investment. — London, 2006. — P. 4; UK Inward Investment 2008/2009. Report by UK Trade & Investment / UK Trade & Investment. — London, 2009. — P. 6.

²⁰ Foreign direct investment 2006 / S. Harrington. — London: Office for National Statistics, 11 December, 2007. — P. 13.

²¹ Там само. — С. 13—14.

²² Business Monitor MA4 Foreign Direct Investment 2007 / Office for National Statistics. — http://www.statistics.gov.uk/downloads/theme_economy/web_2007ma4.xls.

Наприкінці 1970-х років в Англії діяло близько 4000 іноземних ТНК, на які припадало близько 15 % активів усіх промислових і торговельних компаній в країні; на них було зайнято понад 1 млн осіб²³. За останні три десятиріччя кількість іноземних компаній у Великобританії перевищила 20 тис., із загальною чисельністю понад 2 млн осіб²⁴. Протягом 2008 року за участі іноземного капіталу в країні було створено понад 35 тис. нових робочих місць²⁵. Сполучене Королівство займає перше місце у світі за кількістю філій іноземних компаній, що розташовані на її території, — 585 філій ста найбільших транснаціональних компаній світу та 2330 філій п'ятидесяти найбільших транснаціональних фінансових груп світу, що є вдвічі більшим, ніж у США²⁶.

За участі іноземного капіталу здійснюється близько 2/3 угод із купівлі британських компаній (за вартісним обсягом). У 2005 році Великобританія вийшла на перше місце у світі за обсягом отриманих ПІІ (176 млрд дол., або майже 19 % від світового обсягу). Це сталося в основному завдяки завершенню процесу поглинання голландцями британської компанії “Shell Transport and Trading Company”, який тривав майже 100 років²⁷. У результаті цієї трансакції вартістю 115 млрд дол., яка потребувала особистого дозволу королеви Єлизавети II, виникла нова компанія “Royal Dutch Shell” із штаб-квартирою в Гаазі. У результаті під єдиним корпоративним дахом знову були об'єднані видобуток, переробка, транспортування та продаж енергетичних продуктів компанії (що в цілому суперечить антимонопольним вимогам ЄС).

Останнім часом особливий інтерес до корпоративного сектору Великобританії виявляють також іспанські компанії. У Сполученому Королівстві їм належить шостий за розміром банк “Abbey”, аеропорти “Luton”, “Belfast”, “Cardiff” і мобільний оператор “O2”²⁸. У 2006 році вони придбали 14 % капіталу компанії “BAA” — оператора лондонських аеропортів “Heathrow”, “Gatwick”, “Stansted”, а на початку 2007 року завершили угоду поглинання компанії “Scottish Power” — лідера на британському ринку енергопостачання.

До інших помітних угод останніх років можна віднести поглинання компанією з Об'єднаних Арабських Еміратів компанії “Peninsular & Oriental Steam” — оператора

²³ Великобританія / Ин-т мировой экономики и международных отношений АН СССР; Отв. ред. С.П. Мадзоевский и Е.С. Хесин. — М.: Мысль, 1981. — С. 18.

²⁴ Великобританія: епоха реформ / Под ред. А.А. Громыко. — М.: Весь Мир, 2007. — С. 314.

²⁵ UK Inward Investment 2008/2009. Report by UK Trade & Investment / UK Trade & Investment. — London, 2009. — P. 3.

²⁶ World Investment Report 2007. Transnational Corporations, Extractive Industries and Development / United Nations Conference on Trade and Development. — New York, Geneva, 2007. — P. 26—27.

²⁷ World Investment Prospects to 2010. Boom or Backlash? / The Economist Intelligence Unit. — London, New York, Hong Kong, 2006. — P. 7.

²⁸ Buy, Buy, Buy. Europe's businesses are changing hand at a record rate // The Economist. — February 8th 2007.

шести найбільших комерційних портів у США; купівлю індійською “Tata Steel” британсько-голландської сталеливарної компанії “Corus”, у результаті чого на сталеливарному ринку з’явилася п’ята за обсягом виробництва сталі компанія світу; придбання австралійським інвестиційним банком “Macquarie” найбільшого британського оператора з водопостачання — компанії “Thames Water” (табл. 4).

Таблиця 4. Угоди з придбання британських корпоративних активів вартістю понад 7 млрд дол. США, укладені у 2005—2008 роках

Британська компанія	Інвестор	Країна інвестора	Розмір угоди, млрд дол. США	Сектор
Shell Transport and Trading Company	Royal Dutch Shell	Нідерланди	115,0	Енергетика
O2 Plc	Telefonica SA	Іспанія	31,7	Комунікації
Scottish Power	Iberdrola	Іспанія	22,2	Енергопостачання
BAA	Ferrovial	Іспанія	21,8	Повітряна навігація
Alliance Boots Plc	AB Acquisitions Ltd	США	19,6	Фармацевтика
Allied Domecq Plc	Pernod Ricard SA	Франція	18,3	Споживчі товари
Imperial Chemical Industries Plc	Akzo Nobel N.V.	Нідерланди	16,2	Хімічна промисловість
Hanson Plc	Lehigh UK Ltd	Німеччина	15,6	Будівельні матеріали
Vodafone K.K.	Softbank Corp.	Японія	15,4	Комунікації
Thames Water	Macquarie Group	Австралія	14,9	Водопостачання
Gallaher Group Plc	JTI(UK)Management Ltd	Японія	14,7	Тютюнова промисловість
The BOC Group	Linde AG	Німеччина	14,1	Промисловий газ та інжиніринг
Corus	Tata Steel	Індія	11,8	Металургія
Southern Water Capital Ltd	Investor Group	США	8,5	Комунальні послуги
Peninsular & Oriental Steam	Ports Customs & Free Zone Co.	Об’єднані Арабські Емірати	7,9	Морська навігація

Джерело: складено автором за даними: Balance of Payments 1st Quarter 2008 / P. Francis. — London: Office for National Statistics, 27 June, 2008. — P. 6; World Investment Report 2007. Transnational Corporations, Extractive Industries and Development / United Nations Conference on Trade and Development. — New York, Geneva, 2007. — P. 216; World Investment Prospects to 2010. Boom or Backlash? / The Economist Intelligence Unit. — London, New York, Hong Kong, 2006; World Investment Report 2008. Transnational Corporations and the Infrastructure Challenge / United Nations Conference on Trade and Development. — New York, Geneva, 2008. — P. 204.

У квітні 2005 року значного вдару по репутації британського уряду завдало банкрутство автомобільного концерну “MG Rover”, після чого активи компанії перейшли в управління китайської автомобільної групи “Nanjing”. “MG Rover” був останнім флагманом масової британської автомобільної промисловості, що перейшов в іноземну власність: “Rolls Royce” та “Mini” належать концерну “BMW”, “Bentley” — концерну “Volkswagen”. Американська компанія “Ford” протягом тривалого часу була власником таких відомих британських автомобільних брендів, як “Jaguar” (з 1990 по 2008 рік), “Aston Martin” (з 1994 по 2007 рік),

“Land Rover” (з 2000 по 2008 рік). Нещодавно “Jaguar” та “Land Rover” перейшли у власність індійського автомобільного концерну “Tata Motors”, а “Aston Martin” був проданий консорціуму міжнародних інвесторів.

На завершення слід зазначити, що у британській зовнішній політиці торговельно-інвестиційні питання визначено як пріоритетні. Близько 20 % дипломатичного персоналу британських закордонних представництв займаються питаннями торговельно-інвестиційної діяльності, яка за своєю важливістю не поступається політичному напрямку. У структурі британських посольств, консульств та високих комісій за кордоном працюють понад 200 торгових бюро, які займаються залученням інвестицій. Уряд щороку допомагає близько 3500 компаніям вийти на зовнішні ринки. Міжнародні торгові бюро укомплектовано експертами профільного міністерства з питань торгівлі та промисловості Великобританії, дипломатами, місцевим персоналом, чії функції полягають у наданні допомоги щодо входження фірм на місцевий ринок, визначення його можливостей та перетворення їх на активні бізнес-проекти. Британський уряд також допомагає своїм компаніям шляхом організації за кордоном виставок, присвячених питанням торгівлі та інвестицій. Близько 6000 компаній за підтримки британського уряду щороку беруть участь у семінарах і виставках за кордоном. Під час перебування за кордоном компанії мають змогу протестувати ринки, встановити контакти з місцевими фірмами та продемонструвати можливості британського бізнес-середовища.

Великобританія підтримує наміри щодо укладення багатосторонніх інвестиційних угод: країною підписано 106 двосторонніх інвестиційних угод (з яких діє 94)²⁹ і 127 угод про усунення подвійного оподаткування (з яких діє 120)³⁰. За оцінками Британської служби зовнішньої торгівлі та інвестицій — спеціального державного відомства з питань розвитку торгівлі та інвестицій, яке одночасно підпорядковується Міністерству закордонних справ і профільному міністерству з питань торгівлі, багатосторонні інвестиційні угоди є корисними як для країн, що розвиваються, так і для інвесторів, оскільки сприяють створенню стабільного, передбачуваного середовища і зменшують ризики. Завдання Британської служби зовнішньої торгівлі та інвестицій — надавати оперативну і компетентну допомогу компаніям, які мають на меті встановлювати торговельні відносини або інвестувати за кордон.

Великобританія є другим у світі після США експортером та імпортером капіталу. Передумовами подальшого нарощування нею обсягів закордонного інвестування у формі прямих, портфельних та інших інвестицій є постійне зростання та диверсифікація британського ринку фінансових послуг, а також глибока інтеграція бізнесу в систему світогосподарських зв'язків. У свою чергу, привабливість Британії для надходження іноземних інвестицій базується передусім на

²⁹ Investment — UK International Investment Policy / Department for Business, Innovation and Skills. — <http://www.berr.gov.uk/whatwedo/europeandtrade/key-trade-issues/investment/page22718.html>.

³⁰ Double Taxation Agreements / HM Revenue and Customs. — <http://www.hmrc.gov.uk/si/double.htm>.

політиці відкритості, гнучкому ринку праці, високорозвинутому фінансовому секторі, членстві в ЄС, а також статусі англійської мови як провідної мови міжнародного ділового спілкування. У майбутньому Великобританія залишатиметься привабливим місцем для здійснення бізнесу, але її відносна позиція як реципієнта інвестицій залежатиме від здатності країни зберігати конкурентоспроможність щодо зони євро, від якої вона відчуває зростаючу торговельну залежність, регулювання ринку праці в умовах загальноєвропейської демографічної кризи, а також ефективності згладжування наслідків зростаючого державного регулювання економіки як реакції на виклик глобальної системної кризи. Незважаючи на це, такі чинники, як розмір ринку, існування промислових кластерів, науково-технологічних центрів, кваліфікованого людського капіталу, продовжуватимуть притягувати інвесторів у такі сектори британської економіки, як фінансові, інформаційні та комунікаційні послуги, програмне забезпечення, фармацевтична промисловість та біотехнології.

